

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ІВАНА ОГІЄНКА І СУЧАСНА ШКОЛА (на прикладі школи "Чарівний світ")

У статті розкриваються підходи до реалізації педагогічних ідей І. Огієнка в альтернативній школі особистісно-орієнтованого навчання і творчого розвитку учнів "Чарівний світ".

Видатний просвітитель, учений-педагог Іван Огієнко не тільки розробив струнку систему розвитку неперервної освіти від початкового навчання до вищої школи, був автором шкільних і вузівських підручників та навчальних посібників, але і плідно працював у галузі методики, дидактико-методичного забезпечення високого рівня викладання. Творчий потенціал педагогічних ідей ученого особливо вагомий і актуальний у сучасних умовах, коли інтенсивно проходить процес реформування освіти в Україні. І це цілком природно, адже значна частина наукових праць Івана Огієнка була зорієнтована на майбутнє. Красномовним підтвердженням цієї думки може послужити "Післямова" вченого до його книги "Історія українського друкарства". "Скрізь виразно підкреслюю, – наголошував автор, – чого ми ще не маємо, чого в нас ще не зроблено. Я робив це зумисне для тих, що будуть працювати над дослідженням... їм відразу буде видно, куди саме треба в першу чергу прикласти більшої праці своєї, що саме потребує ще детального досліду та ґрунтовної перевірки. І тишу себе надією, що може ця праця моя дасть привід появи більшого числа спеціальних і ґрунтовних розвідок..." [1: 409].

Співзвучні сучасній педагогічній думці творчі здобутки Івана Огієнка органічно увійшли до навчально-виховної системи, на якій базується діяльність Полтавської школи "Чарівний світ". Школа виникла у 1991 році як дошкільний педагогічний центр і спочатку функціонувала на громадських засадах. З 1994 року "Чарівний світ" стає приватною загальноосвітньою середньою школою. У 2000 році атестати зрілості отримали п'ять перших випускників школи. Тут послідовно утверджуються принципи філософії добротворення, біля джерел якої стоять Григорій Сковорода, Іван Огієнко, Василь Барка, Василь Сухомлинський.

У своєрідному катехізисі "Наука про рідномовні обов'язки", говорячи про велику виховну силу духовної проповіді рідною мовою, Іван Огієнко зазначав, що "тільки вона найглибше промовляє до душі слухача і найкраще будує їх до добра" [2: 31]. Ця філософська категорія "добра" значною мірою визначає педагогічну концепцію школи, адже завдання "Чарівного світу" – запалити, зберегти і розвинути енергію добротворення у кожного вихованця. При цьому вчитель сам омолоджується від життєдайної енергії добра і світла. Йде процес творення стилю і способу життя за законами добропрекрасного Всесвіту. Засади, на яких будується педагогіка добротворення, охоплюють такі положення: 1) школа – це світ, в якому живе дитина; 2) дитина, незалежно від характеру, здібностей, зовнішньої привабливості, матеріального статку і соціального статусу батьків, має право не просто на життя, а на щасливе життя в школі; 3) святий обов'язок учителя – внести живу душу у процес шкільного добротворення.

Перші труднощі, з якими ми зустрічаємося, це те, що учні, які до нас приходять, у переважній більшості російськомовні або спілкуються на мовному суржикі. Потрібно навчити їх любити українську мову, не боятися спілкуватися нею, отримувати від цього задоволення. Виконати ці навчальні завдання можна, реалізуючи особистісні потреби школярів, які хочуть гратися, пізнавати незвичайне, таємниче, невідоме. Тож перший крок – це замилювання мовою, гра з нею, фантазування, експериментування. При цьому необхідно завоювати довіру у маленьких школярів, підтвердити стосовно них свої доброзичливі наміри.

Вчитель наголошує, що одне і те ж ім'я може належати різним людям. Чи всі ці люди однакові? Поглянувши на себе і однокласників, діти починають розуміти, що імена можуть бути однаковими, але їх носії неповторні. При всій подібності немає абсолютно однакових людей, як немає однакових листочків, квітів, птахів. Добре це чи погано? Дати відповідь на запитання допоможуть учням фантастичні подорожі в уявний світ, де всі квіти однакові (наприклад, ромашки), де всі люди однакові, де все однакове. І починає маленька людина розуміти, що краса світу, в якому ми живемо, – в особистій неповторності кожної його частинки. Зникає одна частинка – і ніхто і ніколи не може її замінити, бо такої самої просто немає. Тому треба любити і берегти один одного, бо кожен з нас – неповторність. Таким чином, з першого заняття учень усвідомлює право на власну неповторність, право на доброзичливість і любов учителя, незалежно від того, який у вихованця колір очей, зріст, характер, темперамент, яка у нього пам'ять, увага, які у нього здібності. Отже, учень усвідомлює важливе людське право: бути самим собою.

Виховання учнів, підготовка їх до свідомого життя, освітленого національною ідеєю, на думку Івана Огієнка, залежать від громадянської позиції вчителя, його педагогічної культури. Вчений наголошував, що "тільки рідна школа виховує національно сильні одиниці й морально міцні характери" [2:36], тому він постійно рекомендував розкривати перед учнями багатства культурно-історичної спадщини народу. Такі настанови Івана Огієнка міцно увійшли у практику нашої школи. Для учнів початкових класів розроблено спеціальний курс "Я і навколишній світ", який включає такі тематичні блоки: "Моя космічна адреса", "Зародження життя на землі", "Трипільська культура", "Київська Русь", "Запорізька Січ", "Україна двісті років тому", "Злети і трагедії минулого століття", "Теперішнє і майбутнє моєї землі". Поряд з цікавою розповіддю вчителя, яка часто супроводжується переглядом відеофільмів, домінуючими методами навчання є драматизація, дидактичні ігри, екскурсії, творчі роботи школярів (придумування власних історій, оформлення їх у вигляді саморобних книжечок з ілюстраціями). Вражають натхнення і захоплення, з якими школярі розповідають про князів і княгинь Київської Русі, описують героїські вчинки козаків, уявляють себе в образах видатних діячів української культури, діляться

начебто спогадами про їхні дитячі роки. В ігровій формі учні вчать, як зосередити власну увагу, мобілізувати пам'ять, вчасно стримати негативні емоції, тобто набувають навичок саморегуляції і самокорекції.

Першочерговим завданням учителя, за Іваном Огієнком, є "викликувати в своїх учнів любов, пошану та зацікавлення до рідної мови, а це приведе їх до глибшого вивчення її" [2:38]. Таку ж функцію він відводив і різноманітним сценічним дійствам – закликав організувати "театральні вистави і літературні вечори... пильно й однодушно дбати про розвиток свого національного театру" [2:50].

Можна сказати, що такі ідеї Івана Огієнка успішно реалізуються у школі "Чарівний світ". Тут учні освоюють курс "Основи драматичної творчості", який є методологією навчання в початковій школі. Уроки драматичної творчості – це прекрасний практикум з виховання, оскільки вміло підібраний матеріал для інсценізації створює умови для завуальованого педагогічного впливу. Яскравим прикладом такого підходу є інсценізація казок Василя Сухомлинського (див. "Казки школи під голубим небом"), які стали справжньою школою виховання почуттів і духовності учнів у відповідності до ідеалів педагогіки добротворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Огієнко І. Історія українського друкарства. – К.: Либідь, 1994. – 448 с.
2. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. – Жовква: Друкарня ОО Василян, 1936. – 72 с.

Матеріал надійшов до редакції 26.11.2001 р.

Леценко М.П. Педагогические идеи Ивана Огиенко и современная школа (на примере школы "Волшебный мир").

В статье рассматриваются подходы к реализации педагогических идей И. Огиенко в альтернативной школе лично-ориентированного обучения и творческого развития учащихся школы "Волшебный мир".

Leshchenko M.P. Pedagogical ideas of Ivan Ogiyenko and modern school.

The author considers the ways of realizing Ivan Ogiyenko's pedagogical conception in alternative individual oriented and creative education system in "Magic World" school.